

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Candidatus Abbreviatus Jurisprudentiae Sacrae, Hoc Est,
Juris Canonici, Secundum Gregorii Papae IX. Libros V.
Decretalium Explanati Summa, Seu Compendium**

Pichler, Vitus

Augustae Vindel., 1733

Titulus I. De Judiciis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63440](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63440)

Decretalium Gregorij
PAPÆ IX.

LIBER II.

In hoc libro instruitur Processus Judicarius, et
claritate ac ita ordinatè proditus in Jure Canonico,
ut hunc ordinem procedendi non modò Ecclesi-
astica, sed etiam Sæcularia, imò & Hæreticorum tri-
bunalia passim amplectantur, & usu observent.

TITULUS I.

De Judiciis

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Judicium, & qua illius constitutiva.*
2. *Quotuplex sit Judicium.*
3. *Quis possit esse Actor, & Reus.*
4. *An valeant Acta Judicis putatitii.*
5. *Quando instituendum sit Judicium Summa-
rium.*
6. *Quid sit Actio, realis & personalis.*
7. *Alia divisiones Actionis.*

I *J*udicium, prout hic sumitur, ex c. 10. de V.
S. & l. 9. 14. C. h. t. definitur esse legitima
causæ inter Actorem & Reum controversa
per

per *Judicem facta discussio & definitio*. Unde in omni *Judicio* tres personæ necessariò interveniunt: *Actor*: *Reus*: & *Judex*. In *Criminalibus* tamen vices *Actoris* sæpe supplet fama, aut *indicia delicti*, vel *Judex* per viam *inquisitionis* procedens, vel *notorietas facti*. *Actor*, *der Kläger* / est, qui primus movet *litem* apud *Judicem*: *Reus*, *der Beschlagte* / non tamen à *reatu*, quàm à *re*, circa quam convenitur, dictus, cui movetur *lis*: *Judex*, qui *competenti jurisdictione* instructus *litigantibus* prævia *cognitione* *jus* dicit *proferendo* *sententiam* &c. Præter dictas *personas principales* & *necessarias* possunt & solent *Judicio* interesse etiam *aliæ auxiliares* & *accessoriæ*, ut *Referendarii*, & *Consulentes*, ut vocant, qui præcisè *cognitionem* habent de *causa*, ejus *merita* ad *Judicem* referunt sine potestare *ferendi sententiam*, *Advocati*, & *Procuratores*, *Notarii*, *Secretarii*, *Actorii* & *Protocollista*, qui in *Judicio* *acta* annotant, vel in *Protocollum* referunt, demum *Nuntii*, *Pedelli*, & *apparitores*, qui in *jus* vocant, *mandata* ad *Partes* perferunt, & *actus* *Judiciarios* exequentur. Differt *Judicium* ab *Instantia*, quia hæc potius dicit *tempus*, intra quod *lis* agitur, & *finiri* debet: *finitur* autem maximè per *sententiam*; à qua si *appelletur*, incipit *nova* & *secunda instantia* coram *Judice Superiore*; quamvis subinde altera *instantia* locum habeat coram *priori* *Judice*, ut si *Judex* *interloquendo* *Reum* absolvit ab *observatione* *Judicii* &c. *Objectum* seu *materia* *Judicii* est *omnis res*, circa quam *controverti* potest. *Forma* consistit in *Ordine* *Judiciario*, & *formalitatibus* à *Jure* præscriptis, quas *successivè*

in hoc libro explicabimus. *Partes essentielles* sunt tres, *litis contestatio*, quæ dicitur basis & fundamentum Judicii; quæ enim à Citatione, per quam minùs strictè inchoatur Judicium, usque ad litis Contestationem geruntur, vocantur præparatoria Judicii: dein *Probationes* ex parte Actoris, & *Exceptiones* seu responsiones ex parte Rei: demum *Sententia*, ac ejus executio ex parte Judicis. Quia verò *res contra personas* in Judicium deferuntur per *Actiones*, etiam de his præter morem aliorum Canonistarum breviter aliqua delibabimus.

2. Judicium dividitur 1. in *Ecclesiasticum*, quod agitur coram Judice Ecclesiastico quâ tali, seu quando vel ratione causæ vel ratione Rei conveni necessaria in Judice est jurisdictio spiritualis & Ecclesiastica: & in *Saculare*, quod tractatur coram Judice Sæculari quâ tali. 2. in *Criminale*, in quo non solùm super delicto agitur, sed etiam *criminaliter*, h. e. eum in finem, ut delinquenti infligatur pœna & vindicta publica: ac in *Civile*, in quo agitur *civiliter*, h. e. quando Actor intendit suam utilitatem ac interesse, etsi agat super delicto, modo intendat suam utilitatem privatam, aut pœnam quidem, v. g. multam pecuniariam, at sibi adjudicandam & applicandam. 3. in *Petitorium*, in quo principaliter controversitur de dominio & proprietate rei ratione juris vel in re, vel ad rem; & in *Possessorium*, in quo principaliter disceptatur de possessione rei vel juris, sive adipiscenda, sive retinenda, sive recuperanda. 4. in *Ordinarium*, quod & *Plenarium* dicitur, quando litigatur servatâ Juris formâ, ac solemnitate-

ratibus per oblationem libelli, solennem litis contestationem, feriarum observationem &c. & in *Summarium*, quod & *Extraordinarium* appellatur, in quo proceditur de plano, simpliciter, levato velò, ut ajunt, ac sine scripturis, sine forma & solennitatibus Juris; servatis tamen iis, quæ Jure Naturali ad cognitionem & decisionem causæ sunt necessaria.

Dico I. Actor, & Reus esse quilibet potest, qui 3
habet legitimam personam standi in Judicio, per *l. 2. C. qui legit. pers. standi.* modò aliunde prohibiti aut impediti non fuerint. Talem personam autem non habent I. muti, surdi, furiosi, prodigi, pupilli, & minores 25. annis, nimirum sine tutore, vel curatore, qui ipsis, si aliunde non habent, ad litigandum à Judice dari debet. per *l. 1. 2. eod. l. 1. C. de curatore furiosi. l. 1 2. ff. de tutorib. & curat. §. 2. Inst. de curator.* Excipe, nisi Minores agant in causa spirituali: vel super alimentis: nisi conveniant suum curatorem tanquam suspectum: vel nisi pro ipsis feratur sententia. 2. Filii familias sine consensu patris, si agant contra extraneum. *l. 8. pr. v. sancimus. C. de bon. qua lib. c. ult. h. t. in 6.* Excipe, nisi filius agat in causa spirituali: vel super bonis castrensibus vel quasi-castrensibus: vel in criminalibus: vel in causa personali: vel si pater sit absens: si tamen vellet agere contra patrem, & non super peculio castrensi, opus haberet consensu Judicis. *l. 1 3. ff. de in jus voc.* 3. Religiosi sine consensu Superioris sui. *arg. c. fin. de Sepult. in 6.* Excipe, nisi absentes sint à Monasterio: nisi litem instituunt contra ipsum Superiorem: nisi defendant Monasterium suum: nisi ha-
beant

beant beneficium, cui annexa est administratio, & lis sit super causa beneficii: nisi agant in causa se conservandi in Religione, vel super jure quod ipsis competit ratione Professionis; & probabilius nisi agant in causa famæ propriæ, aut sint Actores necessarii. 4. Excommunicati in ordine ad agendum, nisi in causa suæ excommunicationis. *c. 5. de Exception.* Si sint tolerati, possunt sed non debent repelli. per *c. 1. eod. in 6.* si sint non tolerati, necessariò debent repelli vel à Parte conventa, vel à Judice. *c. 1. cit. c. 2. & 12. eod. X.* à Rei tamen conveniri possunt, ac ipsi respondere tenentur, non quidem per se ipsos, sed per procuratores. Idem est de Bannitis seu deportatis juxta Ordinationem Cameræ.

4 Dico 2. Quæ geruntur à vel coram Judice putatio, vel existimato tantum, qui tamen communi & probabili errore habetur pro legitimo, valent in utroque foro, Civili & Ecclesiastico, interno & externo, modò defectus, quo laborat Judex, sit supplebilis à Republica, Ecclesiastica vel Civili. Communis ex *L. Barbarius. 3. ff. de Offic. Pratorum.* canonizata per *can. 1. caus. 3. q. 7.* quia nimirum Respublica propter utilitatem publicam, & gravia incommoda, quæ sequerentur, si Acta hujusmodi non valerent, supplet defectum vel jurisdictionem. *l. 3. cit.* Unde Parochus, qui verè talis non est, validè assistit Matrimoniis, licet ipse sciat, vel etiam contrahentes coram ipso, Parochum verum non esse, modò communiter haberetur pro vero Parocho: e contra Absolutio Sacramentalis, data à non Sacerdote, qui tamen communi errore habetur pro Sacerdote, non

non valet; quia defectum qualitatis Parochi supplere potest Ecclesia, non verò qualitatem Sacerdotii, utpote Jure Divino necessarii ad validè absolvendum à peccatis. *Objic.* Absurdum est, jus nasci & jurisdictionem ex errore conferri: sed hoc fieret, si acta Judicis putatitii valerent; ergo. *R. N. Min.* non error, sed Respublica, vel Ecclesia, occasione erroris ob bonum publicum tribuit tali casu jurisdictionem.

Dico 3. Judicium Summarium est institutum in duplici casu. I. quando causa celerem requirit expeditionem, v. g. in electione & aliis provisionibus Beneficialibus, in causis Matrimonialibus, imò in plerisque Ecclesiasticis, seu ad forum Ecclesiasticum pertinentibus. *Clem. 2. & Extrav. un. int. Comm. h. t. Const. Litium dispendiis 18.* *Clem. VIII.* in qua etiam ordinatur, ut Judices territorio Ecclesiæ Romanæ subiecti nullas Judiciorum & Processuum nullitates attendant, nisi ortas ex defectu citationis, jurisdictionis, aut mandati. Idem pro foro Civili tenendum de causa statûs, actionis ad exhibendum, alimentorum, mercedum, & de omnibus incidentibus: ac vi consuetudinis de litibus mercatorum, studioforum, pupillorum, & miserabilium personarum, tributorum, collectarum &c. 2. quando res, circa quam litigatur, est modica. *Auth. nisi breves C. de sentent. ex brevic. l. 6. ff. de Accusat.* Et in his causis modicis, saltem civilibus, sufficit semiplena probatio. Demum observa, in quibusvis causis licitum esse Processum Summarium instituire: imò etiam finitò Summariò ad Judicium Ordinarium transire coram eodem Judice, & absque

que

que appellatione, vi consuetudinis teste P. König
h. t. n. 12. cum Mathia Kaut.

6 Dico 4. *Actio* (nempe in Civili, & Petitorio
Judicio proponenda: nam in Criminali vocatur
Accusatio, in Possessorio *Interdictum*) definitur
esse *jus persequendi in Judicio, quod sibi debetur*,
sive ex jure reali sive ex personali debeatur. *pr.*
Inst. de Action. Dividitur I. in Realem, & Per-
sonalem. *Realis*, seu *in rem*, oritur ex jure reali,
vel ex dominio, vocaturque *vindicatio* generali
nomine, si quis autem rem corporalem petat tan-
quam suam, dicitur *vindicatio in specie*, si autem
incorporalem, v. g. servitutem præterdat, voca-
tur *Confessoria*, si neget alteri servitutem, vel jus
incorporale, appellatur *Negatoria*. Si agatur
de dominio ficto, triplex alia competere potest
actio realis: *Publiciana*, quæ competit illi, qui
rem bona fide sibi traditam accepit à non domino,
& ideo repetere illam, quasi præscriptam (quam-
vis necdum præscripserit) potest à quocunque
possessore, qui illam vel nullo, vel infirmiori,
quam ipse, titulo detinet; & *Rescissoria*, qua
quis repetit rem, ab altero jam præscriptam, ac
si non præscripta fuisset, adeoque datur ad rescin-
dendam præscriptionem, & facta rescissione ad
restitutionem rei; ac *Pauliana*, qua Creditor
rem, à debitore in fraudem creditoris alienatam,
ac si alienata non fuisset, repetit, quia Jus fingit,
eam semper in bonis debitoris mansisse. Denique
inter actiones reales recensetur *Hypothecaria*
duplex, resultans ex pignore; *Serviana*, quæ da-
tur locanti prædium ad persequendas res à con-
ductore in prædium illatas, utpote si prædium sit
urba-

urbanum, tacite oppignoratas pro pensione &c. si
verò prædium sit rusticum, opus est oppignora-
tione expressa; & *quasi-Serviana*, quæ datur cuique
creditori ad perfequendas res sibi vel tacite vel
expressè oppignoratas, donec debitum sit solu-
tum. Et sic prodeunt octo species actionis rea-
lis. Actio *Personalis* seu *in personam*, quæ gene-
rali nomine vocatur *condictio*, oritur ex jure per-
sonali, seu ex jure ad rem, tanquam debitam ex
contractu vel quasi-contractu, ex delicto vel quasi-
delicto, adeoque non petitur res tanquam actu
jam sua, sed solum ut debita.

Dividitur 2. In actionem *Civilem*, quæ ex ali-
qua parte Juris Civilis, & in *Prætoriam*, quæ ex Ju-
re Prætorio descendit. 3. in *rei persecutoriam*,
qua quis petit sibi reddi rem, vel suam, vel debi-
tam, & in *pæna persecutoriam*, seu pœnalem, qua
quis petit, ut alter ob delictum condemnetur in
pœnam, sibi tamen applicandam, v. g. duplum,
quadruplum ratione furti. 4. in actionem *bonæ
fidei*, in qua Judici conceditur potestas arbitran-
di, quantum alter alteri ex æquo & bono præsta-
re debeat, etsi expressè inter Partes conventum
non sit, uti est actio empti & venditi, ac aliæ,
quæ recensentur §. 28. *Inst. de Action.* & in
actionem *stricti Juris*, in qua Judex strictè ad ver-
ba contrahentium, vel Legum attendere debet,
nec ex æquo & bono extendere aut arbitrari
permittitur ultra verba, uti est actio ex mutuo,
& quæ ex contractu unilaterali, non supponen-
te pactum utrinque obligatorium, descendunt.
§. in *Perpetuam*, quæ (nimirum hodie) durat
tempore longissimo 30. vel 40. annorum, & in

Tem-

Temporalem, quæ durat tempore breviori, ut actiones Prætorias, quæ regulariter uno anno, & actio doli, quæ biennio terminatur. 6. in transitoriam ad hæredes, & non transitoriam: *transitoria ad hæredes activè* est, quæ competit hæredibus actoris, *passivè*, quæ competit contra hæredes Rei, uti sunt actiones ex contractu descendentes; *non transitoria*, quæ nec ad hæredes Actoris, nec in seu contra Hæredes Rei dantur, uti actiones ex delicto descendentes, & merè pœnales; quatenus enim rei persecutoria essent, transirent ad & in hæredes. Demum aliquæ actiones vocantur *in factum*, quando nempe deficit proprium nomen Actionis vel Contractus, & tamen Actionem dari æquum est. Alias actiones in specie explicamus in suis locis ad varios titulos, maximè ubi agitur de contractibus specificis.

TITULUS II.

De Foro Competente.

SUMMARIUM.

1. *Quid, & quotuplex sit Forum.*
 2. *Actor debet sequi forum Rei.*
 3. *An reus teneatur semper comparere coram Judice, ad quem citatur.*
 4. 5. 6. *Clerici & Religiosi sunt exempti à foro, & jurisdictione Saculari, etiam in causis temporalibus realibus.*
 7. *Nec renuntiare possunt huic privilegio.*
8. 9. *Quos*